

Potruga za domom u prozi Sofije Jablons'ke

Translokalni subjekt u potrazi za rajskim otocima

Sofija Jablons'ka ušla je u povijest ukrajinske književnosti kao autorica pripovijesti o dalekim putovanjima, čije je pismo dubinski povezano s kretanjem kroz prostor, prijelazom iz jednog kulturnog okruženja u drugo. Nije slučajno Iwona Boruszkowska njezino pismo okarakterizirala kao nomadsko, a samu autoricu nazvala translokalnim subjektom (v. Boruszkowska 2016; Boruszkowska 2017), subjektom koji nastaje i koji se formira kulturnom interakcijom, usvajanjem drugog kulturnog iskustva kao neizbježnog uvjeta samospoznaje. Sofija Jablons'ka debitirala je knjigom *Ćar Maroka* (*Ćar Maroka*, 1932), izazvavši zanimanje ne samo sadržajem nego i formom izlaganja, koja tada još nije bila uobičajena u ukrajinskoj književnosti, posebice u Galiciji (v. Ćaleta 2020). Kad je djelo objavljeno, Jablons'ka je već bila na dugom putovanju prema Kini, o kojoj je pisala u knjizi *Iz zemlje riže i opijuma* (*Z krajiny ryżu ta opiju*, 1936), a nekoliko godina poslije objavljeni su joj dvosveščani *Daleki obzori* (*Daleki obriji*, 1939) s pripovijetkom o njezinu putovanju oko svijeta.

Takav način pisanja uvjerljivo potvrđuje da Sofija Jablons'ka pripada modernističkoj tradiciji (v. Farley 2010; Peat 2011), čiji su predstavnici smatrali da “putovanja donose nove vrijednosti, novo nadahnuće”, da “omogućuju stvaranje novih predodžbi o sebi i otvaraju prostor za stvaralačko mišljenje, kao i za eksperimentiranje s književnim formama i jezikom” (Kelley 2016: 2, 4). Ipak, Jablons'ka se razlikuje od svojih suvremenika i suvremenica po tome što na put ne kreće iz poznatog i uređenog prostora “zajedničkog doma”, već iz ugrožene i nestabilne istočne Europe (o putopisu kao pripovijesti koja nastaje između dvaju svjetova v. *In-between Two Worlds*, 2009). Njezina se pripovijest oblikuje na sjecištu triju kulturnih tradicija: zapadne, s kojom je ponajprije poistovjećuju tijekom putovanja, i to na temelju jezika i vanjskog izgleda; neeuropskih kultura koje opisuje u svojim putopisima; te ukrajinske kulture, koja pripada europskoj tradiciji, ali u međuratnom razdoblju ostaje nevidljiva i neodređena. Početkom Drugog svjetskog rata situacija se dodatno komplicira, povratak u rodnu zemlju postaje nemoguć. U poslijeratnim okolnostima nastaje još jedan tekst, objavljen

tek nakon autoričine smrti, riječ je o knjizi sjećanja *Iz moga djetinjstva (Z moško dytynstva, 1977)*.

Jezik kao dom zajednice

Priča o putovanjima Sofije Jablons'ke obično započinje njezinim putovanjem iz Lavova u Pariz na prijelazu iz 1926. u 1927. godinu, no još kao mlada djevojka provela je nekoliko godina na području Rusije kamo joj se otac uputio s obitelji zaveden propagandom o istočnoslavenskom jedinstvu. Pripovijetke Jablons'ke djelomično opisuju patnje i izazove s kojima su se morali suočiti, pa nakon rizičnog i iscrpljujućeg povratka u Galiciju Sofija bira takav način života u kojem joj nitko više neće moći oduzeti dom. Putovanje se prikazuje kao najbolja životna strategija: tko može oduzeti dom onomu koji se, prema riječima jednog od recenzenata njezinih djela, “na cijeloj kugli zemaljskoj osjeća kao kod kuće” (Ġordyns'kyj 2018: 320)? Na tim su je putovanjima pratila snatrenja o rajskim otocima o kojima joj je još u djetinjstvu pripovijedala majka: “ondje su svi ljudi sretni, ne znaju ni za glad, ni za hladnoću, ni za naše strašne bolesti” (Jablons'ka [1977]: 74).

Prvi putopis Sofije Jablons'ke prožet je težnjom za otkrivanjem nepoznatog svijeta, afektivnim oduševljenjem novim dojmovima, a samo se u jednom fragmentu osvrće na svoju nacionalnu pripadnost, kada lokalnom kaidu objašnjava razliku između Ukrajinaca i Rusa, crta mu kartu kako bi zemljopisno i kulturno predočila dom zajednice koju predstavlja. Svoju zemlju uspoređuje s Francuskom, “legalizirajući” na taj način njezino postojanje. Ipak, još prije samog početka pripovijesti morala je napraviti kulturni izbor koji nije toliko jednoznačan kao što bi se na prvi pogled moglo činiti, Jablons'ka se, naime, neko vrijeme dvoumila između ukrajinskog i francuskog kao jezika umjetničkog izraza.

S jedne strane, privlačilo ju je francusko kreativno okruženje, primjer Christiana Calliara i Eugènea Dabita, s kojima je komunicirala tijekom boravka u Parizu. S druge strane, nemoguće je precijeniti utjecaj njezinih prvih čitatelja i urednika, Volodymyra Vynnyčenko i Myhajla Rudnyc'kog. Dok je prvi, sudeći po njegovim dnevnicima, bio poprilično skeptičan u pogledu budućnosti Sofije Jablons'ke unutar francuske književnosti, drugi se gorljivo zauzimao za njezinu prisutnost u ukrajinskoj književnosti: “Ne mogu zamisliti kako biste mogli napisati roman na franc[uskome]. Ako ga i napišete, kao franc[uska] knjiga neće imati nikakvu književnu vrijednost. Aksiom je stvaralaštva sljedeći: treba se prožeti svim postignućima franc[uske] književnosti da bi se postalo franc[uskim] književnikom, u protivnom su to tek uzaludni pokušaji, tuđincima nedostižan cilj. S druge strane, kod nas možete, uz malko mašte i uz dobro vladanje jezikom, lako steći ugledno književno ime. I nas ima nekoliko milijuna, a nama su talenti potrebni nego Francuzima” (Rudnyc'kyj 1931). Usto Rudnyc'kyj Jablons'ku upoznaje s ga-

licijskim književnicama i urednicama, predstavnicama “novog ženstva” tadašnje književnosti. Jablons'ka se dopisuje s Lidijom Buračyns'kom, Karolinom Fedorovyč (Darijom Vikons'kom), Stefanijom Čyžovyč, a Olena Kysilevs'ka čak je naziva svojom kćeri, koja također “s vjerom u bolje gleda na svijet”; spominje ju Ol'gi Kobyljans'koj prilikom posjeta, čak joj zajedno s Kobyljans'kom potpisuje i šalje razglednicu (Kysilevs'ka 1933).

Dvostruka egzotizacija

Međutim, u očima ukrajinske čitateljske publike Sofija Jablons'ka doživljava se kao posebna, pa čak i egzotična, izraz je to kojim se tadašnja kritika koristila za opis pripovijesti o dalekim i nepoznatim zemljama. Sama Buračyns'ka, urednica časopisa *Nova Hata* u kojem je Jablons'ka objavljivala svoje tekstove, u pismu joj se obraća kao “putujućoj ptici, koju život obasjava šarenim odsjajima tuđinskih zemalja, i koja nam se u sivoj svakodnevnici naših radnih dana doima poput rajske ptice” (Buračyns'ka 1932). I to nije ništa čudno: djelo *Čar Maroka* oblikovalo je čitateljska očekivanja usmjerena prema afektivno-avanturističkom pismu, želju da se u novim tekstovima ponovno naiđe na već poznatu autoricu, spremnu jurnuti ususret riziku i pustolovinama. Pritom egzotizacija Jablons'ke ne proizlazi samo iz tematike njezinih djela, nego i iz njezina načina života u spoju s maštom samih čitatelja.

Znakovito je da 1934. godine, kada Jablons'ka započinje rad na tekstu o svom putovanju u Kinu, američka svjetska putnica Louise Boyd kreće na višemesečno putovanje tadašnjom istočnom Poljskom, zaustavljajući se u Lavovu te u manjim gradovima i selima. U ciklusu s više od četiri tisuće fotografija fokusira se na tradicionalni način života, dajući prednost etnografskom pred modernim, nastojeći “fotografski ovjekovječiti seoski život zemlje, što se očituje u reprezentativnim portretima seljaka i reprezentativnim prizorima koji ilustriraju metode vođenja seoskih gospodarstava te druge načine upotrebe poljoprivrednih površina, mjesnu industriju, prijevoz, arhitekturu te prizore s tržnica” (Boyd 1991: 19). Premda pripada Europi, dakle zapadnom svijetu, ta se zemlja percipira prije kao objekt nego kao subjekt antropološkog proučavanja. Ne iznenađuje stoga da se u jednoj recenziji njezine knjige (v. Boyd 1937) pojavljuje znakovita usporedba: “za mnoge Amerikance Poljska je još veća *terra incognita* negoli Kina; Poljaci su nam gotovo podjednako strani kao i Turci” (Ekblaw 1937: 431) (ovdje se misli na sve građane poljske Druge republike). Tako i Jablons'ka poprima egzotičan status u očima vanjskih promatrača, ovoga puta na temelju svoga podrijetla, što će se više puta odraziti u njezinim tekstovima.

Jablons'ka na svoje kinesko putovanje kreće s već stečenim ugledom autorice avanturističko-putopisne proze, ali istovremeno i s neodređenim identitetom žiteljice istočne Europe, identitetom koji je trebalo definirati ne samo drugima

nego i samoj sebi. Međutim, priroda se njezinih putovanja mijenja: dok je put u Maroko bio prožet “romantičnim duhom putovanja” i potragom za snažnim doživljajima, boravak u Kini više je predstavljao izazov obilježen teškim i često nezahvalnim radom, dugotrajnom samoćom, svakodnevnim neugodnostima i nepredvidivim opasnostima. Nije slučajno da su je od tog putovanja odgovarali i iskusni Vynnyčenko i temperamentni pjesnik Alain Grandbois, s kojim je Sofija neposredno prije puta započela burnu vezu.

U jednom od pisama Vynnyčenko je upozorava: “Dobro još jednom promislite o svojoj nakani, Žad (nadimak kojim joj se Vynnyčenko obraćao, op. prev.), razmotrite je sa svih strana. Možda pronađete neko drugo rješenje” (Vynnyčenko 1931). Grandbois je bio još odlučniji: “Dvije će vas godine na Istoku iscrpiti” (cit. prema Benyc'kyj i Ğomenjuk 2018: 216). Ipak, nakon dvije godine provedene u Tonkinu Sofija Jablons'ka odlazi u pokrajinu Yunnan, što će poslužiti kao materijal za njezinu drugu i dijelom treću putopisnu prozu.

Dom kao pomno odnjevano mjesto

Promjena životnih okolnosti potiče i promjenu u njezinu pisanju, na što mnogi recenzenti skreću pozornost: emocionalna reakcija sve više ustupa mjesto refleksiji, a usredotočenost na vlastite osjećaje – samosvijesti u uvjetima ekstremne udaljenosti i radikalne različitosti u usporedbi s uobičajenim načinom života. U drugoj i trećoj putopisnoj prozi Sofija Jablons'ka češće poseže za opširnim dijalozima u kojima sugovornik nastupa kao posrednik ili prevoditelj drugog kulturnog iskustva. Dijalog postaje načinom da se očuvaju vlastita svjetonazorska i vrijednosna načela, ne potiskujući pritom druge glasove koji izražavaju svoje shvaćanje i tumačenje onih kulturnih realija s kojima se autorica susreće. Takav postupak ne samo da omogućuje opisivanje vlastitih dojmova nego i neposredno izaziva emocije kod čitatelja, dovodeći ga u situaciju da izabire među različitim interpretacijskim perspektivama predstavljenima u tekstu.

Usto u tekstovima Jablons'ke raste udio opisa, što je posebno primjetno u usporedbi s njezinom prvom književnom publikacijom, u kojoj osobne emocije i doživljaji često prethode pripovijedanju o događajima koji su ih izazvali. Može se učiniti da opisi kineskih krajolika usporavaju dinamiku teksta, lišavajući ga događajnosti i napetosti. Međutim, oni također ukazuju na nastajanje drukčijeg tipa pisma, na prijelaz s prikazivanja dramatičnih sukoba prema patosu očaranosti, koji obuhvaća i ganutost i zanos. Objektom promatranja pritom postaje zemlja, ali ne kao prirodni krajolik, već kao prostor što su ga uredili ljudi: “Već sam vam, vjerojatno, spominjala da najviše od svega volim zemlju, a na moju sreću, zemlje nigdje ne nedostaje, a ako joj još dodamo malo vode, možemo biti sigurni da će ondje gdje je bilo kamenje niknuti ruže!” (Jablons'ka 2018: 244). Groblja, vrtovi, polja... u prozi Jablons'ke sve se navedeno pojavljuje kao svjedočanstvo o načinu

života i poimanju svijeta, o traženju odgovora na pitanja o prirodi ljepote i prirodi smrti, onoga što nas očarava i onoga što nas užasava.

O načinu obrađivanja zemlje Jablons'ka govori detaljno, temeljito i stručno. Umijeće življenja u bliskom i plodonosnom odnosu sa zemljom u autorici izaziva poštovanje i iskreno ganuće; korisno i svrhovito doživljava kao lijepo i savršeno: “Kinezi više od svega poštuju svoju zemlju [...]. Teško je i zamisliti s kolikom požrtvovnošću obrađuju tu zemlju, koliko truda ulažu u samu obradu rižinih polja” (Jablons'ka 2015a: 118). Brižno obrađivana plodna zemlja oživljava u doslovnom smislu riječi, postaje dijelom očovječenog svijeta; tako Jablons'ka uspoređuje mrežu rječica i kanala što kroz čitavu dolinu dovode vodu iz jezera s “arterijama, žilama i žilicama u ljudskom tijelu, koje od srca raznose organizmu nužnu krv” (Jablons'ka 2015a: 118). Znakovito je što autorici nije potreban sugovornik kada govori o obrađivanju zemlje: ona se u potpunosti solidarizira s onim što promatra i što nastoji prenijeti čitateljima, ne kao puku informaciju, već kao iskreno oduševljenje: “Hrane je kao da je živo biće. Ne, oni je njeguju još brižnije od živog bića, brinu se više o njoj nego o sebi samima, jer zemlja je sam život [...]. Koliko znanja, požrtvovnosti, truda!” (Jablons'ka 2015a: 121, 123).

Put kući: rekonstruiranje i povratak

Obrađena i plodna zemlja očarava Sofiju Jablons'ku kao svjedočanstvo o ljudskoj povezanosti i brizi onih koji je obrađuju. Jablons'ka govori o marljivosti i upornosti onih koji je pripremaju za obrađivanje, dohranjuju i navodnjavaju, u nju siju i sade te naposljetku ubiru bogate plodove. O obradi zemlje autorica ne piše kao slučajna promatračica, već kao prava poznavateljica: na nekoliko uzastopnih stranica detaljno opisuje izgradnju kanala i različite načine gnojenja, sezonske radove, smjenu uzgojnih kultura. Podjednako će temeljito, u pismu redakciji *Ženske sudbine*, opisivati uređenje vlastita vrta pokraj svoje kineske kućice, opisat će kako je tlo očistila od kamenja, zemlju obogatila muljem i gnojem, raznovrsnim sjemenjem zasijala plodnu zemlju, omogućila joj da ima dovoljno svjetlosti i vlage, a naposljetku opisuje prekrasan cvijet i hranjiv plod. Svoj će vrt usporediti s novorođenim bićem kojem je neprestano potrebna njega, ljubav i skrb.

U predanom i poštovanjem ispunjenom odnosu prema zemlji, kojem Jablons'ka svjedoči na svojim putovanjima, ona će prepoznati vlastito ukrajinsko iskustvo, osjetiti “određenu srodnost... i bliskost” (Jablons'ka 1932), o čemu je svojedobno pisala u pismu Volodymyru i Rozaliji Vynnyčenko. Preuzimajući znanja i vještine Kineza, Jablons'ka se istodobno nadahnjuje uspomenama iz vlastita djetinjstva: kada kamenjem prekriveno dvorište pretvara u gredice za povrće i cvijeće, kada u te gredice sadi povrće “koje je ovdje teško nabaviti jer očito nije po ukusu Kinezima” – “crvenu ciklu, kopar, peršin, kiselicu, celer i vlasac” (Jablons'ka 2018: 245). Sjeme hrena, sljeza i suncokreta nabavljat će “iz rodnog

kraja”, “neka cvjetaju i podsjećaju me na gotovo zaboravljene prizore moga djetinjstva” (Jablons'ka 2018: 246). Proučavajući drugu kulturu, Jablons'ka se prisjeća i njeguje vlastitu kulturnu tradiciju.

Pa ipak, knjiga Sofije Jablons'ke *Iz zemlje riže i opijuma* nije toliko pripovijest o ponovnom stvaranju koliko o povratku. U završnoj sceni autorica opisuje svoje halucinacije izazvane pušenjem opijuma: vraća se u doba djetinjstva, pod zaštitu najbližih unutar zidova rodnog doma: “Eno rodnog mi sela prepunog voćaka jabuka. Izdaleka čujem kako škripe kola, netko trlja konoplju. Odzvanjaju narodne pjesme gajivke!... Čak mogu osjetiti zamaman miris. Miris svježeg pečenog kruha. Naslućujem da je subota, u kuhinji pod je opran, prostrti su vezeni stolnjaci... Pokraj peći Nastja vadi zlatne štruce pšeničnog kruha i stavlja ih kraj sebe na klupu. Na zemlji leži snop slame. Nastja ga uzima u ruke i baca u peć kako bi je zagrijala da ispeče kruh. Jasno vidim dugačke plamene jezičce kako ližu rub peći i uzdižu se prema dimnjaku... Čujem Nastju kako mi prilazi i o glavu mi udara dvije slijepljene štruce ne bi li ih razdvojila. Smiješi mi se i pjevuši: ‘Rasti, rasti, zlatna kosice, rasti, rasti nama na radost, crnokosa Zosjo’” (Jablons'ka 2015a: 177). Tim povratkom u dom iz vremena djetinjstva pripovijest se, zapravo, završava, cilj putovanja je ostvaren. Nakon tih halucinacija autorica se ostavlja pušenja opijuma iako joj kineski prijatelj daruje kutijicu sa svim potrebnim priborom. Naposljetku, povod za taj dar njezin je odlazak iz Kine, koji je ujedno i završetak putovanja.

Idila, utopija, prihvatanje

Motiv potrage za idealnim domom ponovno se javlja u pripovijesti o putovanju oko svijeta u potrazi za rajskim otocima, mjestima slobodnima od nasilja i potlačenosti, o ostvarenju dječjeg sna te o odraslom porivu za putovanjima. Kroz cijeli putopis, koji je bogat ekscentričnim pustolovinama i dubokim promišljanjima, provlači se kratak prizor iz prve knjige koji govori o riskantnom odlasku u Saharu: tu je pripovjedačica bila izložena stravičnoj žezi i progonu nomada, a spas joj je donijela usamljena oaza sa svojom svježinom i životvornom vodom, “rajski, skrovit kutak” (Jablons'ka 2015b: 66). Ali koliko god ondje lijepo bilo, bio je to tek trenutak predaha. To je mjesto poput neočekivane utopije, mjesto koje se mora napustiti i vratiti se stvarnom životu. Isto joj se događa i na Tahitiju – ne samo da su je ondje dočekali srdačnom dobrodošlicom i bogatom gozбом već je dobila i novo ime i dom u zajednici koja je živjela u čudesnom skladu s prirodom. No i to mjesto mora napustiti. Stoga nije slučajno što autorica priznaje: “Na svojim putovanjima od jedne zemlje do druge nigdje nisam pronašla raj kojem sam se nadala. Ali sam zato ponekad, barem izdaleka, uhvatila nekoliko bljeskova zemaljske sreće, bljeskova koji mi sada znače više od raja o kojem sam maštala” (Jablons'ka 2015a: 104).

Jablons'ka se preko Sjeverne Amerike vraća u Europu (a potom natrag u Kinu) i tada se u njoj rađa novi san ili, bolje rečeno, životni cilj: želi kupiti kuću negdje u ukrajinskim Karpatima. O tome se 1937. dopisuje s majkom (v. Jablons'ka 1937), a u dopisivanje se, iako mu nije sklon, uključuje i otac (v. Jablons'kyj [1937]). Spominju se čak i konkretne lokacije: Čerče, Ćrebenne, kao i Lavov. No tim planovima nije bilo suđeno da se ostvare. Drugi svjetski rat potpuno je onemogućio povratak Sofiji Jablons'koj na ukrajinske prostore. Vraća se u Europu i zajedno sa suprugom izabire mjesto za izgradnju vlastita doma na otoku Noirmoutieru. Suprug, međutim, nije dočekaostvarenje te zamisli, projektiranje kuće i uređenje imanja na kraju je palo na Sofijina leđa.

U toj je kući Jablons'ka radila na priči o svom posljednjem, a možda i najvažnijem putovanju, na uspomenu iz djetinjstva. *Iz moga djetinjstva* knjiga je o roditeljstvu i nasljeđu, o predanosti svom pozivu i odgovornosti prema drugima, o nesavršenosti ljudske prirode i snazi ljubavi, o odvažnosti i strahu, o prihvaćanju i razumijevanju. Premda je uz naslov posmrtno objavljenog izdanja dodano i *Knjiga o ocu (Knyga pro bat'ka)*, autorica u njoj podjednako govori i o ocu i o majci, o svećeničkom seoskom imanju te o stanovanju u jednoj od kamenih katnica u Lavovu. Pripovijest o očinskoj kući na selu pritom postaje doživljaj doma kao mjesta sreće i radosti, a ponajprije sreće da je voljena. To je pripovijest o nevinoj prirodnosti i skladu, ali i o prvom graničnom iskustvu spašavanja života, o gubitku unutarnjeg mira pri susretu s političkim prijedporima, o želji da putuje i o dalekim, nedostižnim zemljama kojih se čovjek prisjeti upravo za Božić... u groždicama, u narančinoj kori, mirisnoj vaniliji. Pripovijest o majčinu gradskom stanu postaje pripovijest o etici suživota i (dobro)susjedstvu, o narušavanju idile uslijed suočavanja sa stvarnošću Prvoga svjetskog rata, koji naposljetku u potpunosti razara i seosku utopiju oživljenu dječjom maštom. U konačnici, knjiga sjećanja nije dječja priča, već priča odrasle osobe o dječjem iskustvu, to je povratak kao prihvaćanje.

Zaključak: biti (bilo gdje na kugli zemaljskoj) kao kod kuće

Prozu Sofije Jablons'ke stoga možemo čitati i kao pripovijest o potrazi za ukorijenjenošću kao "najvažnijoj i najslabije prepoznatoj potrebi ljudske duše" (Weil 1998: 36) u modernoj kulturi XX. stoljeća, stoljeća diskursa, premještanja, zbirke i priča (v. Clifford 1988). Premještanja, zbirke i priče u slučaju Sofije Jablons'ke nisu samo odraz njezine očaranosti kretanjem, njezine potrage za sobom kroz susrete i razgovore s drugima, nego i odgovor na izazove velikih povijesnih kataklizmi, kolektivnih trauma i kulturnog potiskivanja.

Njezino putovanje oko svijeta ujedno je i putanja oblikovanja predodžbi o domu kao mjestu osobne i kolektivne samoidentifikacije, o njezinoj arhitektonici i ispunjenosti kao svojevrsnoj poruci o uključenosti i pripadnosti. To je put po-

vratka i pronalaženja, kretanje ne samo raznolikim kulturnim prostorom nego i radikalnih događaja, koji mogu promijeniti status putnika u status prognanika, bjegunca, emigranta. Predodžba o domu postupno poprima obrise u značenjskom, emocionalnom i vrijednosnom smislu – kroz kategorije bliskog i dalekog, stranog i vlastitog – i ulazi u odnos s krajolikom kao prizorom oblikovanim ljudskom prisutnošću. Diskurzivni okvir te priče tek treba oblikovati. To može biti priča o nemogućnosti nasljeđivanja, traumatična i razorna. Ali može biti i priča o nasljeđu, svjesnom i aktivnom, po vlastitu pozivu i potrebi, usprkos okolnostima i zahvaljujući vlastitim nastojanjima.

S ukrajinskoga preveo Domagoj KLIČEK

LITERATURA

- Benyc'kyj, Andrij i Veronika Ğomenjuk. 2018. Biografija. U: *Teura: Sofija Jablons'ka*: 210–229. Kyjiv: Rodovid.
- Boruszkowska, Iwona. 2016. Świadomy nomadyzm: Translokacje Sofii Jabłońskiej – opowieści (o) tożsamości w ruchu. U: *Migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość*: 174–186. Ur. Roma Sendyka, Ryszard Nycz i Tomasz Sapota. Warsaw: IBL PAN.
- Boruszkowska, Iwona. 2017. Auto/foto/bio/grafie Sofji Jabłońskiej: Praktykowanie nowoczesności. U: *Wspólnota wyobrażona: Pisarki Europy Środkowej wobec problemów literackich, społecznych i politycznych lat 1914–1945.*: 375–391. Ur. Grażyna Borkowska, Iwona Boruszkowska i Katarzyna Nadana-Sokołowska. Warsaw: IBL PAN.
- Boyd, Louise Arner. 1937. *Polish Countrysides, Photographs and Narrative*. With a contribution by S. Gorzuchowski. New York: American Geographical Society.
- Boyd, Louise Arner. 1991. *Kresy: Fotografie z 1934 roku*. Kraków: Znak.
- Buračyns'ka, Lidija. 1932. *Pismo Sofiji Jablons'koj od / Lyst do S. Jablons'koji vid 17. 8. 1932*. [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin / Z pryvatnoĝo arhivu S. Jablons'koji-Uden].
- Clifford, James. 1988. *The Predicament of Culture: Twentieth-Century Ethnography, Literature, and Art*. Cambridge, MA – London, UK: Harvard University Press.
- Ekblaw, Walter Elmer. 1937. Boyd, Louise A. Polish Countrysides, pp. XI, 235, a Wealth of Photographs and a Number of Maps, Special Publication No. 20, New York: American Geographical Society [review]. *Economic Geography* 13, 4: 431–432.
- Farley, David. 2010. *Modernist Travel Writing: Intellectuals Abroad*. Columbia: University of Missouri Press.
- Ğaleta, Olena. 2020. Instead of a Novel: Sophia Yablonska's Travelogues in the History of Modern Ukrainian Literature. *Aspasia* 14: 78–103.
- Ğordyns'kyj, Svjatoslav. 2018. Pani z Kytaju. U: *Jablonska, S. Lysty z Paryża. Lysty z Kytaju*: 320–324. Ur. Vasyľ Gabor. L'viv: LA “Piramida”.
- In-between Two Worlds: Narratives by Female Explorers and Travellers, 1850–1945*. 2009. Ur. Béatrice Bijon i Gérard Gacon. New York: Peter Lang.
- Jablons'ka, Modesta. 1937. *Pismo Sofiji Jablons'koj od / Lyst do S. Jablons'koji vid 14. 8. 1937*. [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin / Z pryvatnoĝo arhivu S. Jablons'koji-Uden].
- Jablons'ka, Sofija. 1932. *Pismo V. i R. Vynnyčenko / Lyst do V. ta R. Vynnyčenkiv vid 12. 2.*

1932. [Iz arhiva UVAN-a u New Yorku, fond V. Vynnyčenko / Z arhivu UVAN u N'ju-Jorku, fond V. Vynnyčenko].
- Jablons'ka, Sofija. 1977. *Knyha pro bat'ka: z mogo dytynstva*. Edmonton – Paryž: Slovo.
- Jablons'ka, Sofija. 2015a. Z krajiny ryžu ta opiju. U: Jablonska, S. *Čar Maroka, Z krajiny ryžu ta opiju, Daleki obriji*: 73–179. Ur. Vasyl' Gabor. L'viv: LA “Piramida”.
- Jablons'ka, Sofija. 2015b. Čar Maroka. U: Jablonska, S. *Čar Maroka, Z krajiny ryžu ta opiju, Daleki obriji*: 23–71. Ur. Vasyl' Gabor. L'viv: LA “Piramida”.
- Jablons'ka, Sofija. 2018. Lyst z Kytaju. U: Jablonska, S. *Lysty z Paryža. Lysty z Kytaju*: 244–246. Ur. Vasyl' Gabor. L'viv: LA “Piramida”.
- Jablons'kyj, Ivan. 1977. *Pismo Sofiji Jablons'koj bez datuma / Lyst do S. Jablons'koji, bez daty* [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin / Z pryvatnoho arhivu S. Jablons'koji-Uden].
- Kelley, Joyce. 2016. *Excursions into Modernism: Women Writers, Travel, and the Body*. New York: Routledge.
- Kysilevs'ka, Olena. 1933. *Pismo Sofiji Jablons'koj od / Lyst do S. Jablons'koji vid 9. 10. 1933*. [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin / Z pryvatnoho arhivu S. Jablons'koji-Uden].
- Peat, Alexandra. 2011. *Travel and Modernist Literature: Sacred and Ethical Journeys*. New York: Routledge.
- Rudnyc'kyj, Myhajlo. 1931. *Pismo Sofiji Jablons'koj od / Lyst do S. Jablons'koji vid 31. 10. 1931*. [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin / Z pryvatnoho arhivu S. Jablons'koji-Uden].
- Weil, Simone. 1998. *Ukorinennja. Lyst do kliryka*. Kyjiv: Duh – Litera.
- Vynnyčenko, Volodymyr. 1931. *Pismo Sofiji Jablons'koj od 1. 12. 1931*. [Iz privatne arhive Sofije Jablons'ke Oudin].

SUMMARY

SEARCH FOR HOME IN THE PROSE WORKS OF SOPHIA YABLONSKA

The article is devoted to the analysis of the image of the home in the prose of Sophia Yablonska as the embodiment of the idea of *the need of roots* in the modern culture of the 20th century. Based on travelogues published in the 1930s, the dynamics of the idea of the home as a place of personal and collective self-identification and as a kind of message of involvement and belonging are considered. At the same time, the journey is interpreted as a path of return and discovery, movement not only in a heterogeneous cultural space, but also in the historical time of radical events capable of changing the status of the traveler to the status of an exile, fugitive, and emigrant.

Keywords: literary anthropology, Ukrainian modernism, Sophia Yablonska, travelogue, home